

Lizeum d'Ert <i>CADEMIA</i> – Urtijëi	Ladin	3 ^a tlas Ëures al'ena: 2
---------------------------------------	--------------	--

Competënzes ala fin dl 5. ann

La studënta, le studënt é buna/bun da

- tó sò y elaborè te na manira critica le contignü, la minunga, le punt d'odüda y la mentalité de chi che baia o scri
- espone y motivé conzec y minunghes tla discusciun, fajan coliamënc cun les atres materies
- li y interpretè i tesç, te n contest interdisciplinar, fajan referimënc a d'atri ciamps dl savëi
- adoré le lingaz scrit te plü formes, adoran registri linguistics desvalies
- confrontè le ladin cun d'atres situaziuns linguistics te n prozès comparatif y contrastif
- interpretè y valuté la cultura y la realté ladina te súa atualitè y contemporaneité, luran fora vijijuns por so svilup
- reconösce les interferënzes linguistics cun i atri lingac

	Abilitès	Conescënzes	Argomënc / Contegnüs	Indicaziuns metodologiches y didatiches – Materiai – Media – Strumënc	Tematiches interdisciplinaries – Referimënc – Injuntas personales
Ascutè	tó sò informaziuns te na vijijun critica	notizies y trasmisciuns dai media	atualità ladina	analisa dl nivel linguistich y dla interferënzes eventueles dai media ladins	interferënzes coche fenomen generel
	capì tesç te d'atri idioms ladins	sensibilitè linguistica y vijijun suralocala dl lingaz ladin	cianties y poejies curtes	scri su, fé la traduzion te si varianta dl ladin analisa dla grafia y dla gramatica	particulariteies de rujeneda y cultura
Baié	tó pert ativamënter a discusciuns cun minunghes y argomënc personai	argomënc por y contra	atualità n generel	grupes se njënia ca argumënc pro y contra	cunlaurazion cun nsenienc/tes de d'otra materies
	arjigné ca y portè dant referac	presentaziuns linguistics y mediales	argumënc aldò di nteresc dla studëntes y di studënc	purvé ora tecniches dl referat	
	fà reflexciuns sön la conversaziun y analisé tan inant che la comunicaziun garetà	modei de comunicaziun	tematiches bele tratades cun d'otra finaliteies	analisa dla comunicazion verbela y nia verbela, nce de imajes dai media ladins y da internet	
Lì y jite sön i tesç	analisé elemënc tl test, tò informaziuns fora de tesç spëfizics y les laurè fora	strategies por capì y laurè fora tesç	ciamps che ti nteressea ala tlassa	analisé formes y sortes de tesç da libri, zaites, internet	cunlaurazion cun nsenienc/tes de d'otra materies letereres
	anuzé la letöra sciöche ocajiun por imparè espresciuns nöies (formes idiomatiches – neologisms)	metodes de aprofondimënt lessical	argumënc bele tëuc tres	savëi da se nuzé dla massaria: - informatica - chëla dan man te biblioteca	
	interpretè plü sorts de tesç de auturies ladines/ auturs ladins, inçe te d'atri idioms ladins	leteratöra y identitè personala	opres o framënc de leteratura ladina cuntenuc d'uni sort	interpretazion de forma y cuntenut nfluënza dl ntëurvia sun cie che scrij l-a autor-a	
Scri	cöie adöm ideas, cherié n conzet dl scrit, formulè pinsiers, i laurè fora y mëte adöm na formulaziun finala	fases dl prozès da scri	scri n articul per na zaita, p. ej. n cumentar	jì tres la singula fases: plueia de idées, tlupé ora i cuntenuc plu significatifs, mëter ju l scrit	cunlaurazion cun nsenienc/tes de d'otra materies

	laurè fora tesć argomentatifs, scrì te na manira critica sòn tematiche spezifiches y savèi da espone sùa minunga y la minunga di atri	formes argomentatives de tesć	argumènc bele tratei a usc	tò ite plu ponc de ududa i analisé y ruvé a na contlujion	
	scrì tesć se tignan ales regoles gramaticales	regoles gramaticales	fai che vèn fac plu suvènz	contrastività: paredlé cun d'autri lingac de scola	
Cultura ladina	jì ite sòn dèrc, problems, sconanza dla mendranza y inçe atività culturala, artistica y artejanala tles valades ladines	situaziun dl grup linguistich ladin	la ferata de Gherdèina: storia y atualità, repercusions sozieles vester na mendranza	nrescides y aprufundimènc te grupes sun i mudamènc sozio-economics	i elemènc teritoriei che fej referimènt a materies nseniedes tl Lizeum d'ert, coche storia, sozietà y leteratura, dèssa unì tratei n cunlaurazion cun i/la professèures dla respetiva materies
	se confrontè cun chestiuns ambientales y soziales	ambiènt y sozieté dl raiun ladin	tematiche de atualità che à da nfé cun i ladins unità didatica de storia, p. ej. la prima viera mundiela	nrescides y aprufundimènc individuei o te grupes	tema dl ann tla Cademia

Lizeum d'Ert CADEMIA – Urtijëi	Materia: LADIN 2*	tlas: 3. ëures al'ena: 1
--------------------------------	--------------------------	-----------------------------

Competënzes ala fin dl 3. ann

La sculea, l sculé ie bon de:

- Ntënder a na maniera critica cuntenuc y minonghes de na persona che rejona o che liej adaut y respuender tla drëta mesura te forma de dialoghs
- Liejer tesç y ntënder mesanmënter l cuntenut
- Scrì sortes defrëntes de tesç gramaticalmënter drëc
- Purté dant si minonga y respuender te na drëta mesura a la ideies de autri

Abiliteies	Cunescënzes	Argumënc/ Cuntenuc	Indicazions metodologiches y didatiches – Materai – Media – Strumënc	Tematiches interdisciplineres – Referimënc – Njontes persuneles
<p>Audi: - scuté su cun atenzion, abiné ora i ponc essenziei y tò su la nfirmazions tl detail; -cunfrunté minonghes defrëntes</p> <p>rujené: - rujené y savëi da pronunzië te na maniera tlera y articulada; - vester bon de manejé na cunversazion y respuender tla drëta mesura al'otra persona</p> <p>liejer: - liejer adaut cun la drëta ntonazion abinan ora la nfirmazions essenzieles</p> <p>scrì: - scrì frases cunliedes se tenian ala regules morfosintatiches y ortografiches; - cunlië ideies y les scrì te n test finel</p>	<p>Tecniches de cumprension de tesç</p> <p>Formes de dialogh cun la metologia dla repetizion: nsenianta, sculé/a, nsënianta, danter sculeies</p> <p>Tecniches de letura y aiuc per se lecurdé plu sauri</p> <p>Strategies per lauré ora tesç</p>	<p>Cosses de uni di</p> <p>Se prejënté</p> <p>Lauratueresc de scritura criativa cun poeijes curtes, y pitli tesç per ladin</p> <p>Cianties ladines</p>	<p>Nseniamënt dl ladin cun la metodologia dl lingaz fulestier: nuzan nce l tudësch o l talian, spiligazion (nce sota forma de gesç), repetizion deberieda cun la nsenianta, ntervënc dl sculé/dla sculea, interazion danter i sculeies y la nsenianta</p> <p>Letures te tlas</p> <p>Lëures de grup cun metodologies defrëntes dl mparé cooperatif</p> <p>Purté adum vocabli tres nrescides tl Internet y cun l aiut de n vocabuler</p>	<p>Material anjenià ca dala nsenianta</p> <p>“La rujenada dla oma” de anda Amalia Anderlan-Obletter</p> <p>“La ortografia dl ladin de Gherdëina” de Marco Forni</p> <p>“Das grosse Südtiroler Wimmelwörterbuch Spass mit 1450 Wörtern Deutsch-Italienisch-Englisch und Ladinisch aus dem Gadertal und Gröden” de Natasa Bucik, Kaja Bucik, Ana</p> <p>“Armunia de linëusc Poesielichtspiele Kaleidoscopio di poesie” de Ulrica Perathoner (poeijes per ladin-tudësch-talian)</p> <p>“Cianties per Gherdëina” metudes adum da Stefan Demetz</p>

*) LADIN 2 fej la sculées y i sculeies che vën da na scola mesana nia-ladina y mët permò man cun l lingaz ladin tla scola auta.